

Snabbaste vägen till jobb för nyanlända

*– hur ska intensiv-
året utformas?*

november
2019

almeGä

Snabbaste vägen till
jobb för nyanlända
– *hur ska intensivåret utformas?*

almeGa

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Sammanfattning	4
Almeas fem huvudförslag om intensivåret.....	5
Utgångspunkter för intensivår för nyanlända flyktingar	6
Intensivåret i januariavtalet.....	6
Intensivåret en av flera reformer för snabbare etablering.....	6
Integrationen i Sverige tar lång tid	7
Varför tar integrationen för nyanlända så lång tid i Sverige?	7
Centerpartiets ursprungliga förslag till integrationsår	8
Internationella förebilder för intensivåret	9
Arbetsförmedlingens regeringsuppdrag att utreda intensivåret	9
Almeas fem förslag för att utforma intensivåret	11
1. De nyanlända bör vara en del av reformeringen av Arbetsförmedlingen.	11
2. Intensivåret ett av de främsta alternativen för de nyanlända.....	12
Arbetsförmedlingens bedömning av antalet deltagare i intensivåret.....	13
3. Låt intensivåret vara ett intensivt år.....	15
Arbetsförmedlingens kartläggning och arbetsmarknadspolitiska bedömning.....	15
Val av matchningsaktör som ansvarar för intensivåret	15
Samhällsorientering, språkutbildning, validering av yrkeskunskaper.....	16
Intensiv praktik, yrkesutbildning, yrkessvenska - de bärande delarna i intensivåret	16
Digitala språkutbildningar.....	17
Branschspår – lokala jobbspår	18
Snabbspåren	19
Jobbsprånget exempel på praktikantprogram som kan skalas upp	19
Obligatoriska mentorskapsprogram	20
Etableringsjobben gör det lättare för nyanlända att få jobb	20
4. Varför bör de fristående aktörerna ansvara för samordningsuppdraget?	21
Vilken roll ska kommunerna och Arbetsförmedlingen spela i intensivåret?	22
5. Låt asylsökande som sannolikt får uppehållstillstånd delta i intensivåret	23
Avslutande diskussion	24

Inledning

En av de stora utmaningarna för det svenska samhället är företagens och de offentliga arbetsgivarnas kompetensförsörjning. Trots att arbetslösheten är hög har företagen svårt att få tag på arbetskraft. Arbetslösheten bland utrikesfödda och nyanlända är särskilt hög. Samtidigt finns en lång lista på bristyrken som kräver högst gymnasieutbildning. Hur är det möjligt att så många kan vara arbetslösa när behoven av arbetskraft med låg utbildning är så stor?

En bidragande lösning på kompetensförsörjningsproblematiken i Sverige är att nyanlända snabbare får arbete. Genom de yrkeskartläggningar Almega låtit SCB utföra bland de boende i särskilt utsatta områden har vi kunnat se att service- och tjänstesektorn dominerar arbetsmarknaden bland nyanlända och utrikes födda. När kompetenskrisen drabbar tjänstesektorn och även yrken med låga krav på utbildning är en lösning alltså att de nyanlända och utrikes födda får arbete snabbare än idag.

För att lyckas behövs uppenbart nya politiska lösningar och reformer. Om likadana reformer som redan genomförts föreslås på nytt riskerar resultatet att bli detsamma som förut.

Utmaningen är att inom ramen för arbetsmarknadspolitikens regelverk och förordningar skapa något nytt som leder till betydligt bättre resultat än vad som är situationen idag. Blir intensivårsreformen framgångsrik kan den bilda modell för framtida integrationsinsatser.

Genom att bättre ta tillvara de nyanländas motivation och drivkraft direkt vid ankomst till Sverige finns förutsättningar för att mycket bättre än idag matcha de nyanlända med bristyrken i tjänstesektorn. Reformen om intensivår för nyanlända utmanar det traditionella tänkandet runt arbetsmarknadspolitiska program och insatser. Intensivåret är en möjlighet att skapa insatser som på begränsad tid ska leda till egen försörjning för nyanlända i Sverige.

För kompetenskrisen i tjänstesektorn skulle det kunna bli ett betydande tillskott på kompetens och arbetskraft. Litet drastiskt kan detta uttryckas som att vi inte har råd att misslyckas med intensivårsreformen.

Rapporten har författats av Patrick Joyce, chefekonom, och Per Hammar, näringspolitisk expert, på Almega.

Andreas Åström
Chef näringspolitik och kommunikation

Sammanfattning

Etableringen av de nyanlända i Sverige har stora brister. Trots omfattande insatser för nyanlända i Arbetsförmedlingens etableringsprogram är resultaten svaga. Bara ungefär en tredjedel av de nyanlända har egen försörjning efter de två åren i etableringsprogrammet. Etableringsprogrammet har inte inneburit den rivstart in på den svenska arbetsmarknaden som de nyanlända behöver och som var tanken med reformen.

Förbättringarna av etableringsprogrammet har varit små och införandet av den så kallade utbildningsplikten är vanskelig. Den innebär att de nyanlända som saknar gymnasieutbildning vanligtvis ska kombinera sfi-studier med vuxenutbildning i etableringsprogrammet. Under tiden finns inga krav på att den nyanlända ska söka arbete vilket innebär att utanförskapet riskerar att förvärras.

Idén med intensivåret är den motsatta. Nyanlända som kan och vill arbeta ska direkt få påbörja arbetspraktik som kombineras med språk- och yrkesutbildning. Därutöver ska flera aktiviteter vara tillgängliga på kvällar och helger. Det behövs en språngbräda för nyanlända som snabbast möjligt vill etablera sig och skaffa egen försörjning. Intensivåret kan på detta sätt förverkliga principen om att det viktigaste för nyanlända är att först skaffa jobb i Sverige.

Intensivåret kan rätt utformat och organiserat bli en snabb väg in på arbetsmarknaden för nyanlända. Det bör skilja sig åt från etableringsprogrammet och vara ett intensivt år bestående av praktik i bristyrke hos arbetsgivare som behöver anställa varvat med språkstudier, yrkesutbildning och mentorskapsprogram. Den tungrodda administration som omgärdar etableringsprogrammet måste minimeras så att nyanlända upplever att intensivåret handlar om jobb och inte omhändertagande.

Alla nyanlända som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning ska bedömas om de kan delta i intensivåret eller om de saknar förutsättningar för att arbeta. De som är anställningsbara ska i första hand delta i intensivåret. Det bör dessutom vara möjligt att påbörja detta år under hela den treårsperiod som flyktingar klassificeras som nyanlända.

Att ordna en intensiv period med individinriktade integrationsinsatser på heltid och därutöver aktiviteter på kvällstid och helger ställer krav på tydlig uppdragsbeskrivning till ansvariga utförare. Almega menar att fristående jobbförmedlare bör få ansvaret för intensivårsreformen som en del av den större reformeringen av Arbetsförmedlingen. Eftersom de fristående jobbförmedlarna ska få huvudansvaret för insatserna till alla arbetslösa bör de nyanlända inkluderas i reformen.

Almega har i yrkeskartläggningar över vad de boende i utsatta områden arbetar med visat att jobb med låga krav på utbildning i tjänstesektorn dominerar stort. Den här kunskapen borde tillämpas för att förbättra matchningen på arbetsmarknaden och skapa fler yrkesprogram riktade mot tjänstesektorn. Programmen är lämpliga att gå igenom under intensivåret.

AlmeGas fem huvudförslag om intensivåret

Almega arbetar för att halvera etableringstiden för nyanlända invandrare från närmare åtta år till tre år. Många fler nyanlända och utrikes födda måste få riktiga arbeten. Sverige har inte råd varken ekonomiskt eller att låta det ta upp till åtta år för nyanlända att skaffa egen försörjning. Intensivåret är en viktig pusselbit för att utforma effektiva och målinriktade insatser som gör att de nyanlända mycket snabbare kan börja arbeta i Sverige.

1. De nyanlända bör vara en del av reformeringen av Arbetsförmedlingen. När fristående aktörer tar över matchningsuppdraget från Arbetsförmedlingen ska det också omfatta nyanlända flyktingar. De nyanlända som har behov av stöd för att finna arbete bör på samma sätt som övriga arbetssökande välja en fristående aktör som ansvarar för matchning till jobb. Alfa delar Arbetsförmedlingens uppfattning att det inte är effektivt att myndigheten behåller ansvaret för matchning, utbildning och rustande insatser för vissa arbetssökande, till exempel de i etableringsprogrammet.

2. Intensivåret ett av de främsta alternativen för de nyanlända. Nyanlända flyktingar som bedöms ha möjlighet att hitta arbete under de tre första åren i Sverige bör delta i intensivåret. Intensivåret ska kunna påbörjas under hela etableringsprogrammet eller i samband med att etableringen avslutas och den arbetslösa fortfarande klassificeras som nyanländ. Alfa uppskattar att så många som 5 000 nyanlända årligen kan komma att delta i intensivåret.

3. Se till att intensivåret blir ett intensivt år. Förverkliga målet att intensivåret ska innehålla ett ansträngande schema med praktik och studier. Insatserna under intensivåret ska vara påtagligt mer krävande än aktiviteterna i etableringsprogrammet. Eftersom programmet redan idag innebär aktiviteter på heltid behöver intensivåret innehålla aktiviteter på minst heltid och med en ännu effektivare utformning än vad som är fallet i etableringsprogrammet. Läxor och hemuppgifter från utbildningar förutsätts klaras av på fritiden. Digitala språkutbildningar utöver sfi-undervisningen rekommenderas. Deltagande i mentorprogrammet bör också ske utöver heltidsaktiviteter.

4. De fristående jobbförmedlarna ska samordna och planera insatserna för den nyanlände under intensivåret. Eftersom de fristående jobbförmedlarna ansvarar för de nyanlända som deltar i intensivåret ska de stå för planeringen av den enskildes olika aktiviteter som intensiv praktik och mentorprogram. Aktörerna ska också se till så att det inte blir krockar i schemat när det gäller intensiv praktik, utbildning och studier i svenska. De fristående jobbförmedlarna behöver samverka med framförallt kommunerna för att samordningen ska bli effektiv.

5. Låt asylsökande som sannolikt får uppehållstillstånd delta i intensivåret. De asylsökande som med stor sannolikhet förväntas få uppehållstillstånd måste, precis som in Tyskland, få ta del av Arbetsförmedlingens etableringsinsatser och kunna bedömas kunna delta i intensivåret redan under asyltiden. Motiverade asylsökande bör integreras så snabbt som möjligt på arbetsmarknaden istället för att vänta passivt under asyltiden.

Utgångspunkter för intensivår för nyanlända flyktingar

Under 2020 avser regeringen att starta igång intensivårsreformen. I budgetpropositionen 2020 skriver regeringen att ett integrationsår ska införas som en del i en svensk nystart för att nyanlända ska komma snabbare in på arbetsmarknaden. Den ekonomiska satsningen är 56 miljoner kronor under 2020 respektive 2021 och 96 miljoner 2022.¹

Regeringen gav i juni Arbetsförmedlingen i uppdrag att utreda hur intensivåret ska utformas. Senast 29 november ska Arbetsförmedlingen presentera sitt uppdrag för regeringen och Arbetsmarknadsdepartementet.

Intensivåret i januariavtalet

I januariavtalet har regeringen och samarbetspartierna Centerpartiet och Liberalerna kommit överens om att driva igenom reformer för att nyanlända snabbare ska in på arbetsmarknaden. I punkt 40 i januariavtalet sägs att en svensk nystart införs i budgetpropositionen 2020. Övrigt utreds under 2019 med ambitionen att införas 2021. Huvudförslaget är ett integrationsår med intensiv yrkessvenska, yrkesförberedande och yrkesinriktad svenska för invandrare (SFI) kombinerat med korta utbildningar och praktik inom samma yrkeskategori, intensiv praktik inom bristyrken med en anordningspeng till arbetsgivaren, obligatorisk samhällsorientering, ettåriga mentorskapsprogram med regelbundna träffar med en mentor med svensk yrkeserfarenhet samt ett kunskapscertifikat för de som nått de högt uppsatta målen för yrkeskunskap och språk.

Avtalet innehåller också att samhällsintroduktion och undervisning i svenska blir obligatoriskt från dag ett i Sverige. Utredning om att inför resultatbaserat pengsystem i SFI utbildningen tillsätts 2020.

Intensivåret en av flera reformer för snabbare etablering

Intensivåret är en viktig reform för att bidra till snabbare etablering på arbetsmarknaden. Tillsammans med reformeringen av Arbetsförmedlingen, införandet av etableringsjobben, reformeringen av arbetsrätten, utvidgningen av RUT-avdraget och RUT-tjänsterna skapas förutsättningar för att fler nyanlända fortare ska komma i egen försörjning.

Almega står helt bakom intensivåret. Dagens etableringstider på arbetsmarknaden är inte hållbara varken samhällsekonomiskt eller socialt. Den alltför höga arbetslösheten bland nyanlända och utrikesfödda förvärrar utanförskapet istället för att bidra till att förbättra kompetensförsörjningen på svensk arbetsmarknad. Målet är att nyanlända snabbare ska skaffa arbete för att de fullt ut ska bli en del av svenska samhället samtidigt som kompetenskrisen på arbetsmarknaden kan lindras istället för att förvärras.

¹ Regeringens proposition 2019/20:1 Utgiftsområde 14 sidan 47,49.

Integrationen i Sverige tar lång tid

Det tar lång tid för nyanlända flyktingar att etablera sig på arbetsmarknaden i Sverige. Bland de flyktingar och anhöriga som kom till Sverige före 2010 tog det i genomsnitt åtta år innan hälften hade ett arbete. Tiden till arbete var något kortare för män och något längre för kvinnor. De flyktingar som kommit efter 2010 har fått arbete något snabbare. Hälften har börjat arbeta inom fem till sju år. Tiden till arbete har blivit kortare för både män och kvinnor. Sannolikt beror en del av förbättringen på högkonjunkturen de senaste åren och risken är stor att etableringen kan gå långsammare igenom när läget på arbetsmarknaden försämras. Jämför man Sverige med grannländer som också tog emot många flyktingar 2015–2016 tar det längre tid för flyktingar och anhöriga att få sitt arbete i Sverige än i flera grannländer. På längre sikt har dock flyktingar arbete i minst samma utsträckning i Sverige.²

Varför tar integrationen för nyanlända så lång tid i Sverige?

Majoriteten av invandringen till Sverige från länder utanför Europa består av flyktingar och anhöriginvandrare. Det är en grupp som har svårt att etablera sig på arbetsmarknaden i alla OECD-länder. I länder där huvuddelen av invandringen består av arbetskraftsinvandrare går integrationen betydligt snabbare.

En stor andel av flyktingarna och anhöriginvandrarna har låg utbildning. Hälften av de nyanlända som deltar i etableringsprogrammet har högst grundskoleutbildning. De är svåra att sysselsätta på den svenska arbetsmarknaden där mindre än fem procent av jobben är enkla jobb som inte kräver någon utbildning.

Svenska är ett litet språk och de nyanlända har inga förkunskaper i svenska när de anländer – till skillnad från personer som flyttar till länder som talar världsspråk som engelska och franska. Kunskaper i svenska har blivit ännu viktigare för att kunna sköta ett arbete eftersom i stort sett alla ingångsjobb på arbetsmarknaden finns inom tjänstesektorn där man måste kunna kommunicera med kunder och kollegor.

Majoriteten av alla som får arbete i Sverige har åtminstone delvis fått det genom personliga kontakter som tipsat om lediga jobb eller rekommenderat personen till en arbetsgivare. Nyanlända har av naturliga skäl mycket få egna kontakter på den svenska arbetsmarknaden.

Insatser som snabbare kan ge nyanlända en yrkesutbildning, praktisk erfarenhet och arbetsgivarkontakter inom yrken där det finns efterfrågan på arbetskraft har därför stora chanser att påskynda integrationen. Det är viktigt att dessa insatser kombineras med undervisning i svenska som är relevant för det yrke personen tränas för.

² Joyce (2017) Inspiration för integration – en ESO-rapport om arbetsmarknadspolitik för nyanlända i fem länder. Rapporten jämförde etableringen av nyanlända i Sverige, Danmark, Norge, Nederländerna och Tyskland.

Centerpartiets ursprungliga förslag till integrationsår

Idén till förslaget om intensivår för nyanlända är Centerpartiets utspel i Almedalen 4 juli 2018 En svensk nystart. Integrationsår för nyanlända. I utspelet finns de bärande delarna av det som är förslaget om intensivår i januariavtalet.

Intensiv yrkessvenska. Den nyanlände ska gå yrkesförberedande och yrkesinriktad svenska för invandrare (SFI) kombinerat med korta utbildningar och praktik inom samma yrkeskategori som för sin intensivpraktik. Det kommer att snabba på inhämtandet av språkkunskaper som omedelbart kan användas i arbetslivet. Undervisningen ska erbjudas både på, eller i anslutning till, arbetsplatsen och på kvällstid, med ett krävande tidsschema, höga krav och hög kvalitet. Det uttalade målet ska vara att uppnå baskunskaper i svenska som gör individen fullt fungerande på arbetsmarknaden.

Intensiv praktik inom bristyrken. Centerpartiet vill inrätta särskilda praktikprogram inom bristyrken, där korta yrkesutbildningar varvas med praktik. Yrkesutbildningen och praktiken ska fokusera på bristyrken som arbetsgivare identifierar. Vilka yrken som ska omfattas ska bestämmas på kommunal och regional nivå utifrån det behov som finns lokalt eller inom pendlingsavstånd i arbetsmarknadsregionen. För att stärka incitamenten för arbetsgivaren att erbjuda intensivpraktik ska en anordningspeng ges till arbetsgivaren i nivå med vad som ges för gymnasielärlingar, 18 000 kronor för ett halvårs praktik.

Mentorskapsprogram. Under integrationsåret ska de nyanlända erbjudas en mentor från den svenska arbetsmarknaden. Centerpartiet vill därför ge idéburna organisationer som arbetar aktivt med yrkesorienterat mentorskap förstärkta resurser för att kraftigt bygga ut sina mentorskapsprogram. Varje person som genomför integrationsåret ska ha en frivillig mentor i det privata näringslivet med längre yrkeserfarenhet, gärna med bäring på den yrkeskunskap som deltagaren försöker uppnå. Mentorn ska kunna träffa deltagaren minst en gång i månaden för att vägleda, språkträna och dela erfarenheter om hur svenska arbetsplatser fungerar.

Obligatorisk samhällsorientering. Det räcker inte bara för nyanlända att kunna det svenska språket, de måste också ges chans att förstå det svenska samhället. För att ge nyanlända en bättre möjlighet att etablera och samtidigt tydliggöra såväl vilka förväntningar samhället ställer på nyanlända som vilka regler som gäller i det svenska samhället vill Centerpartiet se en obligatorisk samhällsorientering för alla nyanlända, vilket är känt sedan tidigare.

Kunskapscertifikat. Den nyanlände som genomför ett integrationsår och uppnår de högt satta målen för yrkeskunskap och språk ska erbjudas ett kunskapscertifikat. Syftet med certifikatet är att visa arbetsmarknaden att den nyanlände besitter grundläggande kompetens som krävs på arbetsmarknaden. Certifikatet ska baseras på en oberoende examination av yrkeskunskapen.

Integrationsåret ska efter tysk modell låta asylsökande, som av Migrationsverket bedöms ha mycket goda chanser att få stanna, starta integrationsåret redan innan de fått uppehållstillstånd. Genom att personer frivilligt anmäler sig ökar chansen att de blir de mest motiverade av de nyanlända som tar denna möjlighet.

Internationella förebilder för intensivåret

Bakgrunden är flera positiva internationella exempel framtagna av Almegas nuvarande chefekonom Patrick Joyce, som då var verksam på forskningsinstitutet Ratio. De exempel som lyftes fram var:

- I Tyskland får huvuddelen av de flyktingar som slutfört sin första sex månaders kurs i grundläggande tyska delta i en påbyggnadskurs i yrkesrelaterad tyska kombinerad med praktik och arbetsträning. Utvärderingar har visat att de som deltagit i de yrkesrelaterade språkkurserna ökar sin chans att få arbete med 30 procent.
- I Danmark organiseras integrationsprogrammet med målsättningen att de med bäst förutsättningar och motivation ska ha ett arbete inom ett år medan övriga får stöd under längre tid. Sedan denna ordning infördes har nyanlända män fått arbete betydligt snabbare än tidigare.
- I Danmark har kommuner och arbetsgivare skapat branschpaket med korta yrkeskurser och praktik inom branscher där det finns rekryteringsbehov regionalt. Vanligtvis har deltagarna praktik tre dagar i veckan och utbildning två dagar. Yrkesinriktad språkutbildning erbjuds på kvällar och helger. Uppföljningar har visat att programmet kraftigt ökar chanserna att få arbete.
- I Danmark har kommuner gått samman i ett nätverk för att erbjuda flyktingar med högre utbildning rådgivning från frivilliga yrkesmentorer.

Arbetsförmedlingens regeringsuppdrag att utreda intensivåret

I juni gav regeringen Arbetsförmedlingen i uppdrag att ta fram förslag och analysera vissa frågor inom ramen för regeringskansliets och arbetsmarknadsdepartementets arbete med att införa ett intensivår. Delegationen för unga och nyanlända ska bistå i arbetet. Uppdraget ska redovisas 30 november. 3 oktober genomförde Arbetsförmedlingen en hearing om intensivåret med intressenter där Almega deltog.

Utredningsdirektiven slår fast att intensivåret ska införas inom ramen för etableringsprogrammet. Intensivåret ska bestå av en kedja av språkintensiva och yrkesnära insatser som ges parallellt eller efter varandra under en relativt kort sammanhängande period. De nyanlända flyktingarna ska kunna ta del av insatserna och språkundervisningen på mer än heltid. Utbildningstakten ska vara snabb för att möjliggöra att höga och ambitiösa mål kan uppnås. Deltagarna i intensivåret ska vara matchningsbara och kunna arbeta inom ett år. De som inte kommit i arbete efter intensivåret ska fortsätta att matchas mot arbete. Det är viktigt att Arbetsförmedlingen vid den arbetsmarknadspolitiska bedömningen efter intensivåret ser till individens enskilda behov av insatser.³

³ <https://www.regeringen.se/regeringsuppdrag/2019/07/uppdrag-infor-inforandet-av-ett-intensivar-for-nyanlanda/>

Både individens egen motivation och förutsättningar att slutföra intensivåret bör vara avgörande för vilka som bedöms lämpliga att delta i intensivåret. Utgångspunkten är att individen ska delta i sådana insatser som anges i överenskommelsen på heltid under ett år och att intensivåret ska påbörjas så tidigt som möjligt. Tiden i intensivåret ska kunna vara flexibel. Intensivåret ska kunna påbörjas efter det att den nyanlända deltagit i etableringsprogrammet under en tid.

Arbetsförmedlingen ska ha det samlade ansvaret för individerna deltagande i intensivåret eftersom det är en del av etableringsprogrammet.

Kommunerna och andra aktörer ansvarar för de flesta av de insatser och utbildningar de nyanlända kommer att delta i under intensivåret. Därför är ett väl fungerande samarbete mellan Arbetsförmedlingen, de fristående aktörerna och kommunerna nödvändigt.

De huvudsakliga frågeställningarna Arbetsförmedlingen ska besvara i uppdraget är att analysera och redovisa olika alternativ för hur planering och samordning av den enskildes intensivår kan ske, inklusive vilka aktörer eller vilken aktör som kan göra detta, samt för- och nackdelar med olika alternativ,

- ta fram förslag på hur kedjan av sammanhängande och parallella insatser kan tillhandahållas inom intensivåret och kunna kopplas till behovet av arbetskraft,
- ta fram förslag på hur urval av deltagare kan ske, inklusive en analys av hur urvalet berör både kvinnor och män,
- ta fram förslag på hur intensiv praktik med anordningspeng till arbetsgivaren kan möjliggöras,
- ta fram förslag på hur deltagare ska kunna erbjudas en mentor med svensk yrkeserfarenhet under intensivåret,
- ta fram förslag på en ordning för utfärdandet av ett kunskapscertifikat för den som har genomfört intensivåret och nått tillräckliga nivåer inom yrkeskunskap och svenska,
- ta fram förslag på hur information om utbud av insatser utöver heltid kan tillgängliggöras, och hur förordningen (2015:848) om statsbidrag för särskilda främjande- och utvecklingsinsatser i syfte att påskynda nyanlända invandrades etablering på arbetsmarknaden skulle kunna användas för att ytterligare möjliggöra sådana insatser.

Almeas fem förslag för att utforma intensivåret

1. De nyanlända bör vara en del av reformeringen av Arbetsförmedlingen.

När fristående aktörer tar över matchningsuppdraget från Arbetsförmedlingen ska nyanlända flyktingar som söker arbete omfattas. De nyanlända som har behov av stöd för att finna arbete bör på samma sätt som övriga arbetssökande välja en fristående aktör som ansvarar för matchning till jobb. Almega delar Arbetsförmedlingens uppfattning att det inte är effektivt att myndigheten behåller ansvaret för matchande och rustande insatser för vissa arbetssökande.⁴ Det menar vi är giltigt även för nyanlända i etableringsprogrammet som kommer att delta i intensivåret.

De fristående matchningsaktörerna bygger sina verksamhetsidéer på att få arbetslösa i arbete utifrån behoven av kompetensförsörjning på arbetsmarknaden och kontakter med arbetsgivare. De är nyckelaktörer för att kompetensförsörjningen i Sverige ska kunna förbättras. Eftersom etableringsprogrammet syftar till att de nyanlända ska få arbete är huvuduppdraget att matcha de nyanlända till jobb. Naturligt är att de fristående aktörerna får det fulla ansvaret för arbetsgivarkontakter och de intensiva insatser som ska leda till att den nyanlända får arbete.

En av fördelarna med reformen är att den nya arbetsmarknadsmyndigheten får mera renodlade myndighetsuppdrag däribland att förbättra den arbetsmarknadspolitiska bedömningen som ska bedöma den arbetssökandes avstånd till arbete och utbildning.

Regeringen skriver i uppdragsbeskrivningen till Arbetsförmedlingen att intensivåret ska införas inom ramen för etableringsprogrammet. Detta ska förstås mot bakgrund av nuvarande programindelning i arbetsmarknadspolitiken. Almega är kritiska till att programindelningen har företrädare framför den arbetsmarknadspolitiska bedömningen när det gäller vilka insatser som arbetslösa ska ha tillgång till. Precis som Almega beskrivit i den senaste rapporten Så reformerar vi Arbetsförmedlingen⁵ kan detaljregleringen i förordningar som den för etableringsprogrammet hamna i konflikt med den arbetsmarknadspolitiska bedömningen. Vi menar att nyanlända som avslutat etableringsprogrammet också ska kunna anvisas till intensivåret. Mer om det i förslag två.

Det önskvärda är att den arbetsmarknadspolitiska bedömningen och kartläggningen av den nyanländas kompetenser, arbetslivserfarenhet och individuella drivkrafter styr vilka insatser den nyanlända behöver ta del av för att kunna få arbete eller påbörja reguljär utbildning. Bedömningen ska ligga till grund för vilka insatser som är mest lämpliga för att den arbetslösa på kortast möjliga tid ska bli anställningsbar. Programmets utformning och olika delar får inte bli huvudsaken, utan det är de individuella förutsättningarna och förmågorna som ska vara vägledande för integrationsinsatserna. De fristående aktörerna ska ha stor frihet att själva avgöra vilka insatser som de anser är bäst för att den nyanlända på kortast tid ska få egen försörjning.

⁴ Arbetsförmedlingens uppdragsledare Joel Phalén uttalar sig i Dagens Nyheter 2019-10-04.

<https://www.dn.se/ekonomi/sa-blir-nya-arbetsformedlingen-undantag-for-funktionsnedsatta-tas-bort/>

⁵ Så reformerar vi Arbetsförmedlingen. Almega augusti 2019 sidan 7–8

Reformeringen blir inte effektiv om Arbetsförmedlingen även fortsättningsvis ska ansvara för matchningen av vissa målgrupper som de nyanlända och de arbetslösa med funktionsnedsättningar. De grupper som finns kvar på Arbetsförmedlingen riskerar att pekas ut som B-lag på arbetsmarknaden. Något bland andra Arbetsförmedlingen själva pekat på i sina kommentarer till januariavtalet. Myndigheten måste i så fall behålla funktioner som de annars kan rationalisera bort tex kontakter med arbetsgivare.

Redan idag utförs 85 procent av insatserna i etableringsprogrammet av andra aktörer än Arbetsförmedlingen. Övergången till att låta de fristående aktörerna ansvara för matchningen och samordningen är därmed en förhållandevis begränsad reform.

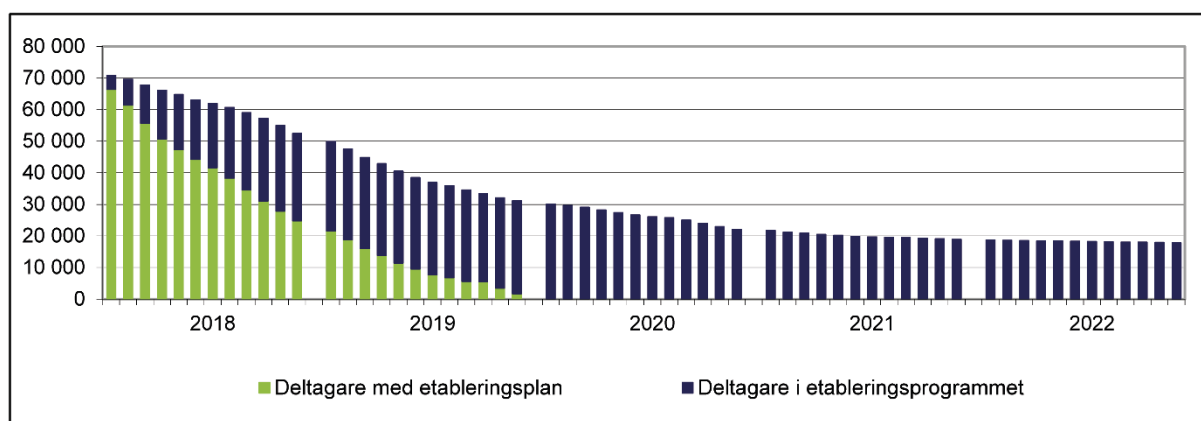
2. Intensivåret ett av de främsta alternativen för de nyanlända.

Det behövs en tydlig "jobb först"- princip för alla nyanlända som kommer till Sverige, både de nyanlända flyktingar som deltar i etableringsprogrammet och övriga nyanlända som står till arbetsmarknadens förfogande. Jobb-först principen innebär att jobb alltid går först. Det betyder att nyanlända som deltar i intensivåret aktivt ska söka jobb och måste avsluta intensivåret när de får jobb.

Avsaknaden av etablerad jobb-först princip har lett till konkurrerande mål för nyanländas etablering. Målet att jobba har fått stå tillbaka för målet att nyanlända behöver skaffa sig svensk gymnasieutbildning. Intensivåret ska leda till ett perspektivskifte i synen på hur snabbt nyanlända kan börja arbeta i Sverige. Det kan inte vara meningen att nyanlända på grund av utbildningsplikten ska fastna i grundvux eller komvux i flera år utan målet ska vara att bli anställningsbar så snart som möjligt.

Intensivåret bör vara ett av de främsta alternativen för de nyanlända eftersom det ska innehålla intensiva integrationsinsatser under en tillräckligt lång tid för att bli anställningsbar i Sverige. Målgruppen för intensivåret ska därför vara alla nyanlända som inom ett år kan börja arbeta. Almega uppskattar att uppemot 5 000 nyanlända om året kan komma att delta i intensivåret.

Diagram 1. Kvarstående deltagare med etableringsplan eller i etableringsprogrammet.

Källa: Arbetsförmedlingen augusti 2019

Målet bör vara att cirka hälften av de nyanlända i etableringsprogrammet deltar i intensivåret. Från och med 2020 förväntas cirka 800 nyanlända skrivas in i det två år långa etableringsprogrammet varje månad.⁶ Om nyanlända kan påbörja intensivåret både under första och andra etableringsåret kan så många som 800 nyanlända påbörja intensivåret varje månad. Härutöver bör även gruppen nyanlända som avslutat etableringsprogrammet kunna påbörja intensivåret.

Almega menar att huvudspåret för de nyanlända bör vara att de under etableringsprogrammet kommer att kunna delta i intensivåret. Målgruppen är de som är anställningsbara under intensivåret och kommer att vara det när året avslutats. Nyanlända som saknar grundskole- eller gymnasieutbildning ska delta i intensivåret om de bedöms kunna skaffa arbete under tiden i etableringsprogrammet.

De nyanlända som inte bedöms kunna delta i intensivåret kommer vanligtvis att omfattas av utbildningsplikten. Utbildningsplikten får inte bli en återvändsgränd med studier i lågt tempo utan mål. Därför bör de som deltar i utbildningsplikten årligen bedömas om de tillgodogjort sig kunskaper som gör att de kan föras över till intensivåret. Detta medför att de nyanlända vid tre olika tillfällen (år ett, två eller tre) bör kunna bedömas om de ska delta i intensivåret.

Arbetsförmedlingens bedömning av antalet deltagare i intensivåret

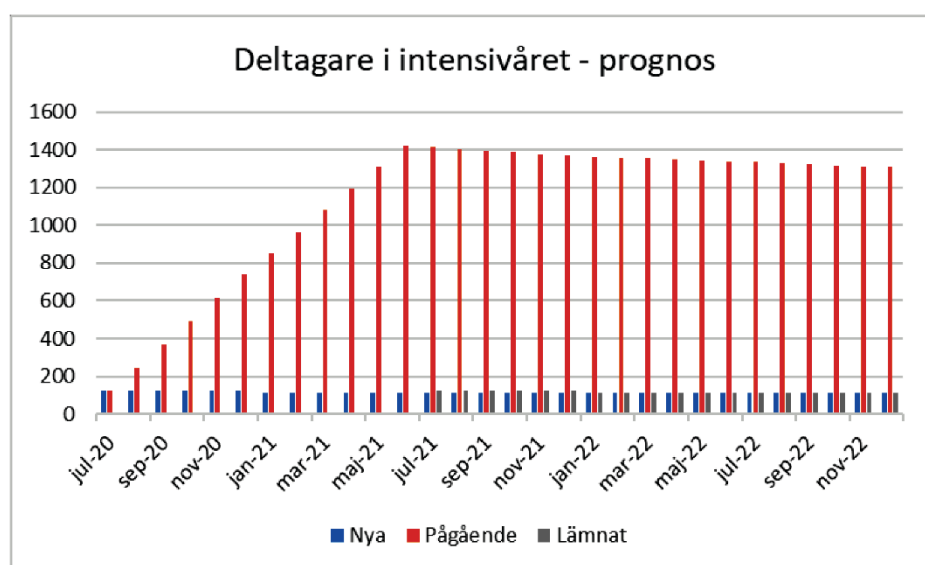
Arbetsförmedlingen gör en helt annan bedömning av antalet deltagare i intensivåret. Inför budgetpropositionen 2020 lämnade myndigheten underlag till Arbetsmarknadsdepartementet hur många deltagare de menar att intensivåret kan komma att få. De menar att cirka 45 procent av de nyanlända kommer att omfattas av utbildningsplikt. Utbildningsplikten omfattar de nyanlända som är klara med sin gymnasieutbildning och som bedöms inte kunna matchas mot arbete. Om Arbetsförmedlingen bedömer att de nyanlända omfattas av utbildningsplikt ska de inte matchas mot arbete under de två åren i etableringsprogrammet. De ska istället studera SFI och vuxenutbildning på heltid och behöver inte söka arbete.

⁶ Underlag för beräkning av volymer i intensivåret. Arbetsförmedlingens beräkning som underlag till Arbetsmarknadsdepartementet augusti 2019.

Härutöver har cirka 20 procent i etableringen akademisk utbildning. Arbetsförmedlingen uppskattar att hälften av den här gruppen främst kommer att utbilda sig bland annat via snabbspåren. 10 procent av akademikerna är därmed aktuella för intensivåret. Ytterligare 20 procent av deltagarna i etableringen är registrerade som inte matchningsbara.

Utifrån detta underlag argumenterar Arbetsförmedlingen för att endast 10–15 procent av de nyanlända är tillgängliga för intensivåret. Arbetsförmedlingen räknar väldigt lågt, se figur tre nedan. Bedömningen är osannolikt låg och skulle betyda att intensivåret endast blir ett marginellt arbetsmarknadspolitiskt program tvärtemot intentionerna i januariavtalet.

Diagram 2. Arbetsförmedlingens prognos över antalet deltagare i intensivåret.

Källa: Arbetsförmedlingen augusti 2019

3. Låt intensivåret vara ett intensivt år

Intensivåret kommer att bestå av flera olika aktiviteter som var och en ska bidra till att deltagaren kommer närmare nytt arbete. För att deltagaren ska dra den fulla nyttan av intensivåret gäller att det blir en påtaglig skillnad mellan tiden i intensivåret och den övriga tiden i etableringsprogrammet. Eftersom det redan idag innebär insatser på heltid behöver intensivåret innehålla aktiviteter på minst heltid och med en ännu mer krävande utformning än vad som är fallet i etableringsprogrammet. Almega beskriver i det följande våra förslag på hur intensivåret som en del av etableringsprogrammet skulle kunna utformas.

Två av aktiviteterna föreslås äga rum utöver heltidsaktiviteter i praktik och utbildningar. Deltagande i mentorskapsprogram och digitala språkutbildningar är lämpliga att utföra på fritiden.

Arbetsförmedlingens kartläggning och arbetsmarknadspolitiska bedömning

Nyanlända med uppehållstillstånd ska enligt nuvarande regelverk skriva in sig på Arbetsförmedlingen. Där sker den grundläggande kartläggningen och profileringen. På Arbetsförmedlingen sker också den fördjupade kartläggningen av arbetslivserfarenheter, kompetenser och drivkrafter. Den arbetsmarknadspolitiska bedömningen avgör vilka nyanlända som ska delta i intensivåret. Den fördjupade kartläggningen profilerar den nyanlända och visar vilka yrken, insatser och utbildningar som är lämpliga för att han eller hon ska få arbete.

Arbetsförmedlingen har fått mycket kritik för brister i kartläggningen av de nyanlända. Almega menar trots detta att den fördjupade kartläggningen är arbetsmarknadsmyndighetens ansvar eftersom den är grunden för den arbetsmarknadspolitiska bedömningen. Arbetsmarknadsutredningen har väl beskrivit betydelsen av att Arbetsförmedlingen professionaliserar den arbetsmarknadspolitiska bedömningen. En fördjupad kartläggning av hög kvalitet bidrar till att de nyanlända kan matchas och utbildas till arbete så snart som möjligt.

Val av matchningsaktör som ansvarar för intensivåret

De nyanlända som anvisas till intensivåret ska välja en fristående matchningsaktör. Valet av matchningsaktör kan antingen ske inom ramen för ett separat valfrihetssystem för intensivåret eller utgöra ett separat spår i valfrihetssystemet för alla arbetslösa. För det första alternativet talar att intensivåret är något helt nytt som kan behöva ett separat valfrihetssystem med särskilda villkor och krav på aktörerna. För det senare talar att det är effektivare att ha ett valfrihetssystem för samtliga matchande insatser som Arbetsförmedlingen ansvarar för.

Eftersom huvudfokus för intensivåret är att de nyanlända ska få jobb förordar Almega att intensivåret blir ett spår inom valfrihetssystemet för matchning. Samma principer som spårerna för arbetslösa i behov av stöd ska gälla för regelverken för grund- och resultatersättning i intensivåret.

Arbetsförmedlingen ansvarar för kontinuerlig uppföljning och ranking av aktörerna. På detta sätt kan aktörer som inte levererar resultat uteslutas ur LOV-systemet.

Samhällsorientering, språkutbildning, validering av yrkeskunskaper

Den första tiden i intensivåret bör ägnas åt att den nyanlända direkt startar sfi-utbildningen och genomgår samhällsorienteringen. Matchningsaktörerna ser till så att de nyanlända får schema och information om de insatser de ska utföra och vilka utbildningar de ska delta i. De fristående aktörerna påbörjar matchning mot praktikplatser, branschspår och yrkesprogram. För de nyanlända som har behov av att validera yrkeskunskaper genomförs de insatserna så snart som möjligt.

Aktörerna är experter på att analysera och värdera arbetsförmågan och utifrån den matcha till rätt arbete. Den första tiden behövs för att aktörerna ska lära känna de nyanlända och deras individuella drivkrafter och motivation.

Intensiv praktik, yrkesutbildning, yrkessvenska - de bärande delarna i intensivåret

Aktörerna ska matcha de nyanlända i intensivåret till arbete från dag ett. Arbete går alltid för arbetsmarknadspolitiska insatser. De allra mest motiverade nyanlända hittar också arbete snabbt.

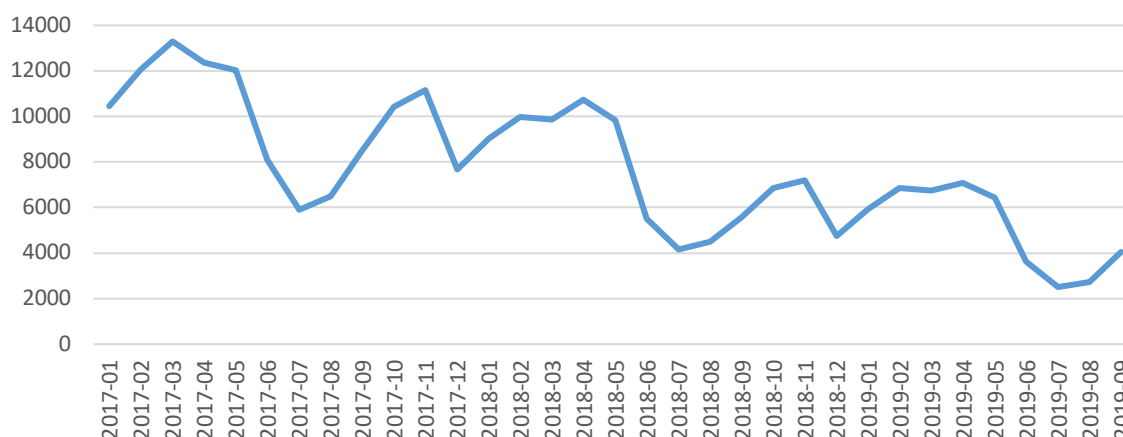
De nyanlända i intensivåret ska delta i praktikprogram hos arbetsgivare med anställningsbehov. De fristående aktörerna ansvarar tillsammans med den nyanlända för att hitta praktikplats där arbetsgivaren har behov av att anställa. Praktikanordnaren ska ansvara för att handledare utses åt praktikanten och erhåller ersättning motsvarande 150 kr per arbetsdag. Det ligger i den nyanländas och aktörens gemensamma intresse att hitta en praktikanordnare som har behov av att anställa. För den nyanlända är praktikplatsen en biljett till arbete, för den fristående aktören innebär det att resultatersättning kan realiseras. Praktik på deltid behöver kunna beviljas på upp till 12 månader. Praktiken bör ske på minst 50 procent.

Praktiken ska ske parallellt med sfi-undervisningen och kunna varvas med yrkesutbildning som den nyanlända har behov av för att klara av yrket och arbetsuppgifterna. Yrkesutbildningarna ska både kunna vara kommunala utbildningar, arbetsmarknadsutbildningar eller andra korta yrkesinriktade utbildningar som ges av annan huvudman.

Samtidigt ska den nyanlända studera svenska på deltid. Studierna kan ske på halvtid på dagtid eller på kvällar alternativt helger. I så fall ökar utrymmet för praktik och yrkesutbildning. Förordningen för etableringsprogrammet anger att de nyanlända kan delta i heltidsaktiviteter om 40 timmar. Det är angeläget att praktik, sfi och utbildningar uppgår till 40 timmar i veckan för att schemat ska vara så intensivt som krävs för att integrationen ska gå snabbt. Språkstudierna förutsätter hemarbete och läxor. Dessa tillsammans med text deltagande i mentorskapsprogram förutsätts de nyanlända göra på kvällar och helger.

Senaste åren har allt färre nyanlända och arbetslösa deltagit i arbetspraktik, trots att det är den kanske mest kostnadseffektiva insatsen och i hög uträkning keder till arbete. Nu behöver trenden vändas och allt fler får arbetspraktik.

Diagram 3. Antal arbetslösa i arbetspraktik månadsvis
201701 - 201909.

Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik 201909.

Regelverket för arbetspraktik behöver öppnas upp så att alla arbetslösa har möjlighet att ha praktik. Idag är det väldigt svårt för nyanlända som inte deltar i etableringsprogrammet eller arbetslösa som ännu inte är inne i garantiprogrammen att få arbetspraktik.

Eftersom arbetspraktik är en så kostnadseffektiv insats behöver den användas i mycket högre utsträckning än vad som sker idag. Antalet arbetslösa som deltar i arbetspraktik borde vara minst 10 000.

Digitala språkutbildningar

Nyanlända i intensivåret bör också studera språk utöver undervisningen i svenska för invandrare. Därför bör alla nyanlända gå digitala språkutbildningar. De digitala språkutbildningar från Lingio som Arbetsförmedlingen tillhandahåller i olika bristyrken är mycket användarvänliga. Via mobiltelefonen eller hemdatorn kan nyanlända under 4-6 månader gå utbildningar av hög kvalitet. Utvärderingar visar att dessa både är uppskattade och leder till goda resultat.

Varje vecka får de som går språkutbildningarna påminnelser via sms att nu ska de gå en ny lektion. Metoden är framgångsrik och leder till att en hög andel slutför utbildningarna.

Deltagandet i digitala språkutbildningar är en av de aktiviteter som med fördel kan äga rum utöver praktik- och utbildningstiden till exempel på kvällar och helger.

Branschspår – lokala jobbspår

Det ska kunna utformas bransch- och jobbspår som svarar mot arbetsgivarnas rekryteringsbehov och regionala och lokala kompetensförsörjningsbehov. Grunden för de här programmen är arbetsgivarnas behov av arbetskraft. Uppdraget att tillskapa jobbspåren ligger hos både de fristående utförarna, företag, kommunerna och Arbetsförmedlingen. Även branschorganisationer bör kunna medverka till att skapa jobbspår. Flera har erfarenheter av att utforma snabbspår för nyanlända. De erfarenheterna behöver tas tillvara för att skapa branschspår som leder till att nyanlända kan få arbete i bristyrken.⁷

Tät samverkan behövs därför mellan aktörerna, Arbetsförmedlingen och även kommunerna. Det handlar om att utifrån arbetsgivarnas behov ta fram jobbspår som fylls med utbildningar och praktiktjänstgöring. Både rekryteringsutbildningar som Arbetsförmedlingen ansvarar för och kommunal yrkesutbildning kan ingå i jobbspåren.

De lokala jobbspåren är praktikplatser, yrkesutbildningar som kombineras med sfi-studier. För att underlätta tillskapandet av nya jobbspår bör den utarbetade praxisen för jobbspår som Delegationen för unga och nyanlända arbetat med spridas och utvecklas. Statliga främjandemedel till kommunerna för lokala jobbspår finns dessutom. Delegationen för unga och nyanlända till arbete, DUA, har bidragit till att utforma lokala jobbspår de senaste åren och kommer fortsättningsvis vara en viktig partner för tillskapandet av nya spår. Utvärderingar visar att fler än varannan deltagare får arbete efter avslutat jobbspår.⁸

Jobbspåren är i genomsnitt 48 veckor långa och vänder sig i första hand till nyanlända med enbart förgymnasial utbildning.

I uppdragsrapporten till regeringen om reformeringen av Arbetsförmedlingen rekommenderas att den nya myndigheten behöver tydliggöra uppdraget om operativ samverkan i arbetet med lokala jobbspår.⁹ Tre alternativ ges för hur samverkan kan ske.

Det alternativ som ger fristående aktörer ansvar för lokala jobbspår har stora fördelar. Om det alternativet sägs att lokala jobbspår bör vara en integrerad del av det stöd och insatser som en arbetssökande har tillgång till. I det reformerade systemet skulle arbetet med lokala jobbspår kunna vara en naturlig del av LOV-systemet. Arbetsförmedlingens fristående aktörer får inom ramen för uppdraget huvudansvar för att samverka, initiera och samordna lokala jobbspår tillsammans med kommuner och arbetsgivare på operativ nivå.¹⁰

De fristående aktörerna ska i samverkan med kommunerna vara aktiva i att ta fram rekryteringsutbildningar som matchar mot bristyrken och behov av arbetskraft runt om i landet. Ju fler rekryteringsutbildningar som skapas utifrån företagets behov desto fler nyanlända kan få gå ett skraddarsytt program som väldigt ofta kommer att leda till nytt jobb.

⁷ Arbetsförmedlingen. Vissa förutsättningar inför reformeringen av Arbetsförmedlingen. Rapportering i enlighet med regeringsuppdrag - sidan 217 (2019).

⁸ <https://www.dua.se/news/dua-informerar/antalet-deltagare-i-jobbspas-passerar-10-000>

⁹ Arbetsförmedlingen. Vissa förutsättningar inför reformeringen av Arbetsförmedlingen. Rapportering i enlighet med regeringsuppdrag - sidan 216 (2019).

¹⁰ Ibid sid 217

Det är önskvärt att DUA:s främjande arbete för nya jobbspår framöver sker i ännu tätare samverkan med de fristående aktörerna.

En framgångsfaktor för att utforma jobbspår som möter arbetsgivarnas behov är att aktörerna har tydliga befogenheter att ta initiativ till jobbspåren. Om de tillsammans med kommunerna och Arbetsförmedlingen kommer kunna skraddarsy jobbspår som möter arbetsgivarnas behov kan intensivåret bli framgångsrikt.

Snabbspåren

I de snabbspår som inte omfattar legitimationsyrken har ungefär varannan deltagare fått arbete 20 månader efter att insatsen påbörjades. Bland legitimationsyrken har ungefär en tredjedel av deltagarna fått arbete efter samma tid, men då är vägen till arbete generellt sett längre för de jobben.¹¹ Dock har många nyanlända fått kommunala extratjänster efter det att etableringen varit klar. Ingen uppdelning finns i statistiken på vilka anställningsstöd de nyanlända har. Även om resultateten varierar så har arbetet med snabbspåren generellt gett visst bidrag till att minska kompetensbristen i många yrken.

Eftersom det kommer färre nyanlända till Sverige har antalet deltagare i snabbspåren minskat kraftigt. I flera av snabbspåren är resultaten dessutom låga. I till exempel snabbspåren för lärare har många deltagare efter de två åren i snabbspåret hamna i ett "mellanrum" – när de inte är klara med gymnasiebehörighet i svenska kan de inte påbörja kompletterande utbildningar på Lärarhögskolan.

Inte desto mindre är det bra att nyanlända akademiker även fortsättningsvis får möjlighet att delta i de två-åriga snabbspåren. Ändå kommer intensivårets upplägg kunna bli ett bättre alternativ i många yrken där vägen till yrkesbehörighet är lång. Lärare som sannolikt inte kommer att kunna få lärarlegitimation i Sverige kan istället gå intensivår som gör att de blir anställningsbara som elev- och lärarassistenter. Intensivårets upplägg med praktik i kombination kortare utbildningar kommer att göra många nyanlända anställningsbara i de yrken de jobbat med i sina hemländer

Jobbsprånget exempel på praktikantprogram som kan skalas upp

Praktiken är den viktigaste delen i intensivåret. Generellt sett är arbetspraktik en av de insatser som har bäst resultat och gör att många arbetslösa får arbete. Därför är det viktigt att dra lärdomar av de praktikprogram som finns idag, lära av både framgångsfaktorer och förbättringsmöjligheter.

Jobbsprånget är ett av dessa. Det drivs av Ingenjörsvetenskapsakademien och matchar nyanlända ingenjörer, naturvetare, ekonomer till jobb hos privata och offentliga arbetsgivare. Praktikantprogrammet är fyra månader och 70 procent får jobb efteråt. Dessutom är 70 procent av deltagarna kvinnor.

¹¹ Arbetsförmedlingens nulägesbedömning av arbetet med snabbspår. Juni 2018 sid1.

Två gånger per år kan nyanlända akademiker ansöka om att bli matchade via Jobbsprånget som sedan tar ansvar för att kontrollera hos Arbetsförmedlingen om personen är berättigad till arbetspraktik. Därefter matchas de behöriga till de lediga praktikplatserna.

Behoven av nyanlända som kan praktisera är stort eftersom det finns stor efterfrågan från arbetsgivarna. Jobbsprångets verksamhet kan därför skalas upp.

Det är önskvärt att de fristående aktörerna anmäler nyanlända akademiker i intensivåret till jobbsprånget så att de härigenom kan göra sin arbetspraktik.

Obligatoriska mentorskapsprogram

I januariavtalet stadgas att idéburna organisationer som arbetar med yrkesorienterade mentorskapsprogram ska tillföras resurser för att alla nyanlända i intensivåret ska få en egen mentor. Förslaget att alla nyanlända i intensivåret ska ha en egen mentor är helt rätt. Det finns ett stort värde att koppla ihop mentorer med nyanlända som ska börja arbeta. På ett personligt sätt kan den nyanlända vinna ny kunskap och erfarenhet om hur arbetslivet fungerar i Sverige. Mentorn ska vara en person som kan introducera den nyanlända i Sverige både till det specifika yrket och arbetslivet. Det finns också ett stort värde i att de idéburna organisationerna får ansvara för mentorprogrammen.

Samtidigt som de idéburna organisationerna rekryterar och utbildar mentorer behöver de fristående aktörerna ges ett övergripande ansvar för att de nyanlända får en mentor. De fristående aktörerna bör ansvara för att vid behov matcha ihop de nyanlända med mentorer. Det kan både handla om mentorer från mentorskapsprogrammen eller mentorer som de fristående aktörerna har i sina nätverk av arbetsgivare.

Ansvaret behöver ligga på de fristående aktörerna eftersom det är prioriterat att snabbt få fram mentorer åt de nyanlända. Det är också angeläget att detta kan följas upp från Arbetsförmedlingen och kan utvärderas.

Mentorskapsprogrammet bör vara obligatoriskt att delta i och ske utanför praktik och studietid. Åtminstone 10 träffar bör genomföras mellan mentorn och den nyanlända i intensivåret.

Etableringsjobben gör det lättare för nyanlända att få jobb

Intensivåret kommer att vara en väg till att matchas till ett etableringsjobb som de nyanlända är berättigade till under de tre första åren i Sverige. Eftersom kostnaden för arbetsgivaren inte kommer att vara mer än 8 400 kronor i månaden blir lönesubventionen den mest kraftfulla på arbetsmarknaden.

Det är angeläget att etableringsjobben är på plats när intensivåret lanseras. Potentialen är stor eftersom överenskommelsen förhandlats fram av arbetsmarknadens parter och därmed har bred förankring. Genom att bemanningsföretagen kan anställa etableringsjobb finns stor potential till att många får arbete.

4. Varför bör de fristående aktörerna ansvara för samordningsuppdraget?

Samordningen och planeringen är en nyckelfråga runt nyanlända och arbetslösa som genomgår intensivåret med målet att få arbete. Det finns stor potential för bättring i jämförelse med hur det fungerar idag. Almega föreslår att de fristående aktörerna ska ta helhetsansvar för samverkan och samordning med andra aktörer för planeringen av aktiviteterna i intensivåret så att de nyanlända ska få jobb hos arbetsgivare med behov av personal.

Det samordnande planeringsstödet tillgodoses sällan för de nyanlända som deltar i etableringsprogrammet. Planeringen utformas sällan som kedjor av insatser med ett tydligt mål. En del i detta är Arbetsförmedlingens kartläggning har som vi tidigare konstaterat brister. Den första fasen i etableringsprogrammet består av den fördjupade kartläggningen. Den drar ofta ut på tiden och träffar inte heller alltid rätt så att nyanlända kan matchas mot rätt arbete och praktik.

Den individuella studieplaneringen av huvudmännen för komvux och sfi har som vi också konstaterat stora brister. Kommunerna har som huvudmän inte tillräckligt prioriterat den individuella planeringen för de nyanländas studier. Det har medfört att målet med sfi-studierna är oklara. Variationen mellan hur det fungerar i olika kommuner är stor.

När de nyanlända i intensivåret väljer en fristående aktör som svarar för matchningen medföljer uppdraget att samordna och planera aktiviteter. Arbetsförmedlingen renodlade myndighetsuppdrag medför att uppdraget att samordna och planera aktiviteter bör läggas på aktörerna. De fristående aktörerna kärnuppdrag är matchning till arbete. De har den största kännedomen om var jobben finns och hur arbetsmarknaden ser ut. Deras huvuduppgift är att tillgodose företag och arbetsgivare med arbetskraft. Deras kompetens och behövs för att matcha de nyanlända till jobben.

Det nya uppdrag för samverkan och samordning som kommer att läggas på de fristående aktörerna bör vara så tydligt avgränsat som möjligt. Detta ligger också i linje med Arbetsförmedlingens rekommendation att myndigheten bör få meddela föreskrifter om vilka förvaltningsuppgifter som kan överlämnas åt fristående aktörer i arbetet med operativ samordning och samverkan.¹²

Ska kravet på effektiv schemaläggning av praktik, sfi-studier, utbildningar och mentorprogram i intensivåret uppfyllas behövs aktörer som tar helhetsansvar för uppgifterna. Av detta följer uppdraget att samverka med kommunerna och huvudmän för sfi för att samordning och planering ska fungera.

¹² Arbetsförmedlingen. Vissa förutsättningar inför reformeringen av Arbetsförmedlingen. Rapportering i enlighet med regeringsuppdrag - sidan 50 (2019).

Sveriges kommuner och landsting, SKL, har föreslagit att kommunerna bör få ansvar för att samordna och planera insatserna för de nyanlända i etableringen och därmed deltagarna i intensivåret. Men en kommunalisering av etableringsuppdraget riskerar slå hårt mot den nationella kompetensförsörjningen. Riskerna är att kommunerna både kommer att vilja tillgodose de egna behoven av personal framför behoven på hela den lokala arbetsmarknaden. Kommunerna har det socialpolitiska och ytterst ansvaret för invånarnas försörjningsstöd. Arbetsmarknadspolitiken däremot är ingen kommunal angelägenhet. Det var också huvudskälet till etableringsreformen 2010. Arbetsmarknadspolitiken är en nationell angelägenhet eftersom jobben för de nyanlända kan finnas i hela landet, oavsett var intensivåret äger rum.

Vilken roll ska kommunerna och Arbetsförmedlingen spela i intensivåret?

I och med reformeringen av Arbetsförmedlingen behöver samverkan formaliseras mellan fristående aktörer som ska matcha de arbetslösa, Arbetsförmedlingen som ansvarar för myndighetsutövningen och kommunerna som vill ha låga kostnader för ekonomiskt bistånd, boende och sociala insatser.

Kommunerna har stor del i den tidiga integrationen av de nyanlända. De har ansvaret att tillgodose svenskundervisningen för invandrare och för vuxenutbildningarna som omfattas av utbildningsplikten. De ansvarar för den obligatoriska samhällsorienteringen. Den kommunala vuxenutbildningen i övrigt ingår i det utbud som de nyanlända ska kunna ta del av. De nyanlända i intensivåret ska kunna gå korta yrkesutbildningar. En del av dessa kommer att ges av komvux och yrkesvux.

Kommunerna bidrar också till att förbättra kompetensförsörjningen genom att adressera kompetensbehov hos arbetsgivare lokalt och att samarbeta runt lokala jobbspår. Detta beskrevs i föregående avsnitt.

Med ansvaret för samordningen och planeringen av de nyanlända följer att de fristående aktörerna ska samverka med kommunerna och Arbetsförmedlingen. Aktörernas har allt intresse av att samordna planering och aktiviteter i intensivåret med kommunerna.

Internationell erfarenhet visar att fristående aktörer i starkt resultatbaserade ersättningssystem har stor vilja att samverka på lokal nivå för att skapa förutsättningar för en lyckad omställning. Kommuner som ser detta som en möjlighet bör involvera sig i utformningen av den reformerade Arbetsförmedlingen. Det är viktigt att man tar höjd för att lokala samarbeten med fristående aktörer kan utformas utefter lokala behov och vara så flexibla som möjligt.¹³

¹³ Arbetsmarknad.se AF-reform kan vändas till krisande kommuners fördel. Publicerad 29.10.2019

5. Låt asylsökande som sannolikt får uppehållstillstånd delta i intensivåret

Sverige bör följa exemplen från Tyskland och Norge och låta de asylsökande som med stor sannolikhet får uppehållstillstånd inleda sina integrationsinsatser så snart som möjligt under asyltiden. Migrationsverket delar redan idag in de asylsökande med stor sannolikhet kommer att få uppehållstillstånd i vad myndigheten kallar Spår 1. Asylsökande i Spår 1 bör kartläggas och profileras. De som profileras till intensivåret bör påbörja detta så snart som möjligt.

Asyltiden har kortats avsevärt senaste åren men den präglas fortfarande av passiv väntan. Även om det är tillåtet för asylsökande att både praktisera och arbeta är det möjligheter som nyttjas av alldeles för få. Under hösten 2015 i samband med den stora flyktingvågen tog regeringen initiativ till att Migrationsverket skulle erbjuda asylsökande arbetspraktik. Tyvärr avbröts programmet och idag krävs både kunskap och stor egen initiativförmåga hos de asylsökande för att komma ut på arbetsmarknaden. Den asylsökande kan inte påbörja svenska för invandrare utan är ska på egen hand söka sig till frivilligorganisationerna för att lära sig svenska.

Ungefär 10 000 asylsökande förväntas få uppehållstillstånd varje år framöver. Bland de kommer 2 000 – 4 000 från Spår 1. De asylsökande som ingår i Spår 1 bör så snart det är möjligt kunna skrivas in i Arbetsförmedlingens etableringsprogram och bedömas om de ska komma att gå intensivåret.

Detta ligger också i linje med intentionerna i intensivåret. Att de särskilt motiverade nyanlända så snabbt som möjligt ska komma i aktiva insatser.

Avslutande diskussion

Hur utformas en ny insats som ett intensivår så att det leder till att en mycket stor andel av de nyanlända deltagarna får jobb?

Det är viktigt att ta till vara idéerna som ligger bakom intensivåret. Intensiv praktik hos arbetsgivare i behov av att anställa i kombination med yrkes- och språkutbildning. Utöver detta aktiviteter på kvällar och helger som leder till att språkkunskaperna stärks och kontakterna med civila samhället och förståelsen för arbetslivet ökar. De internationella erfarenheterna talar för att reformen kan bli framgångsrik. Härutöver vet vi att rekryteringsutbildningar och lokala jobbspår haft goda resultat där nyanlända utan gymnasieutbildning fått arbete.

Målet är att nyanländas etablering på arbetsmarknaden ska gå mycket snabbare än vad den gör idag. De nyanlända ska få jobb redan under eller i anslutning till intensivåret. De som inte fått jobb ska under återstoden av etableringsprogrammet fortsätta att matchas till arbete. Det gäller att möta motiverade flyktingars ambition att snabbt få arbete genom matchning från dag ett, praktik inom bristyrken, kortare yrkesutbildningar och språkutbildning.

Behovet är monumentalt av nya och mer effektiva integrationsinsatser. Sysselsättningsgapet i Sverige mellan inrikes och utrikes födda är störst i Europa. Det tar fortfarande sex till sju år för hälften av de nyanlända att skaffa egen försörjning. Sysselsättningsgraden för nyanlända kvinnor i utsatta områden är inte högre än 30 procent. För att lyckas med integrationen på arbetsmarknaden behövs uppenbart nya politiska lösningar och reformer. Om likadana reformer som redan genomförts föreslås på nytt riskerar resultatet att bli detsamma som förut.

Rätt utformat har intensivåret förutsättningar att bli en framgångsrik reform. Den behövs både för att förbättra kompetensförsörjningen och integrationen.

Hur ska intensivåret utformas?

Genom att bättre ta tillvara de nyanländas motivation och drivkraft direkt vid ankomst till Sverige finns förutsättningar för att mycket bättre än idag matcha de nyanlända med bristyrken i tjänstesektorn. Reformen om intensivår för nyanlända utmanar det traditionella tänkandet runt arbetsmarknadspolitiska program och insatser.

Intensivåret är en möjlighet att skapa insatser som på begränsad tid ska leda till egen försörjning för nyanlända i Sverige.

För kompetenskrisen i tjänstesektorn skulle det kunna bli ett betydande tillskott på kompetens och arbetskraft. Litet drastiskt kan detta uttryckas som att vi inte har råd att misslyckas med intensivårsreformen.

Vi är Almega

Almega är Sveriges ledande organisation för tjänsteföretag och vår verksamhet finns i hela landet. Vi förhandlar om cirka 160 olika kollektivavtal varje avtalsperiod och hjälper tjänsteföretagare att skapa ett bra förhållande mellan arbetsgivare och anställda.

Almega hjälper till med alla personalfrågor, från anställning till uppsägning. Duktiga förhandlare och experter ger personlig och professionell rådgivning i förhandlingar, arbetsrätt, kollektivavtal, lönebildning, arbetsmiljö, jämställdhet, diskriminering, försäkringar och offentlig upphandling.

Vi driver också tillsammans med fackliga organisationer ett gemensamt arbete för att förbättra våra framtida kollektivavtal. Samtidigt jobbar vi hårt med att påverka beslutsfattare i allt från skattelagstiftning till företagens långsiktiga behov av kompetensförsörjning och upphandlingsfrågor.

Bli medlem – ett medlemskap du tjänar på.

Telefon: +4687626900
www.almega.se

almega

*Intensivåret ett av de
främsta alternativen
för de nyanlända*